

Creació del Col·legi d'apotecaris i cirurgians de Cervera, 1704

Creation of the College of Apothecaries and Surgeons of Cervera, 1704

Mercè SALSENCH OLLÉ

Llicenciada en història. C.E.: merce_so@hotmail.com

Resum - Els cerverins Josep Corts, apotecari, i Francesc Garcia, cirurgià, obtingueren de Felip V el Privilegi d'erecció del Col·legi d'apotecaris i cirurgians de Cervera el 27 de setembre de 1704. L'arxiduc Carles III, un cop proclamat rei a Barcelona, inhabilità el Privilegi l'any 1705. Quan es tornà sota l'aixopluc filipista, l'any 1714, l'activitat del Col·legi es tornava a reactivar i el 24 de setembre de 1715 s'expedia novament el Privilegi.

Paraules clau: Col·legi d'apotecaris i cirurgians de Cervera, Josep Corts, Felip V, Arxiduc Carles III, Història de la Farmàcia, Guerra de Successió.

Abstract - Citizens of Cervera, Josep Corts, apothecary, and Francesc Garcia, surgeon, obtained from Philip V the Apothecaries and Surgeons College erecting privilege of Cervera on September 27, 1704. When Archduke Charles III was proclaimed king in Barcelona, he disqualified the Privilege in 1705. Under the Philippian shelter, in 1714, the activity of the College was reactivated. On September 24, 1715, the Privilege was issued again.

Keywords: Cervera College of Apothecaries and Surgeons, Josep Corts, Philip V, Archduke Charles III, History of Pharmacy, War of the Spanish Succession.

Introducció

L'any 1704 els cerverins Josep Corts, mestre apotecari, i Francesc Garcia, mestre cirurgià, com a diputats dels mestres apotecaris i cirurgians de Cervera, es dirigiren a Barcelona per sol·licitar el Privilegi d'Erecció del Col·legi d'Apotecaris i Cirurgians

de Cervera, com altres ciutats del Principat, Barcelona, Lleida o Girona. Exitosament ho obtingueren el 27 de setembre del mateix any. L'obtenció del dit privilegi s'afegia a la molt afavorida Cervera pel nou monarca, Felip V, ja que aquest havia concedit el Privilegi d'erecció de ciutat tres anys abans.

Guerra de Successió

Durant el conflicte, la Cervera filipista es trobà sota domini austriacista des del 10 de setembre de 1705, dia en què es redactava forçadament obediència al rei Carles III d'Aragó en les actes del consell municipal, fins a l'1 de juliol de 1713, moment en el qual les tropes austriacistes marxaven definitivament. Durant aquest interval de set anys, nou mesos i vint dies, cerverins d'actitud filipista i comandaments de l'exèrcit filipista intentaren sense èxit cinc vegades la recuperació de la plaça cerverina.

A principis de setembre de 1705 l'exèrcit austriacista arribava a Cervera i aquesta es defensà i negà l'obediència a l'arxiduc Carles fins que la falta d'efectius impossibilità la resistència. El rebuig cerverí cap al govern austriacista i les reiterades ofensives contra el monarca desencadenaren que l'arxiduc Carles d'Àustria, un cop al poder, el 1705, anul·lés el Col·legi d'Apotecaris i Cirurgians de Cervera entre altres privilegis de la ciutat.

De fet, en el Llibre del Col·legi d'Apotecaris i Cirurgians de la ciutat de Cervera es redactà d'aquesta manera:

“Se nota que havent entrat en Cataluña las armas del S[enyo]r Artxiduch, ab nom de Carlos tercer, qui pretenia llevar la Corona de España al Señor Felip Quint y com lo Privilegi del present Collegi fos concedit en lo temps de dit Señor, fonch presís entregar-lo al predit govern intrús.”

En el mateix llibre, el 18 de setembre de 1705, ja sota el domini forçós del govern austriacista, s'anotà que:

“... de orde dels Il·lustres Pahers de la Universitat de dita Ciutat de Cervera fou manat als cònsuls que a les hores se encontraven de dit Col·legi que fessen nomenasió de dos personas per anar a un someuent general. Y, com lo dit Collegi repugna en est servey.”

Sembla ser que finalment s'enviaren els cirurgians Pere Pinós i Magí Artigues. De totes maneres, integrants del Col·legi anul·lat es mostraren fervorosos filipistes com el cas del cirurgià Francesc Garcia i de l'apotecari Josep Corts.

El Privilegi d'Erecció del Col·legi d'apotecaris i cirurgians de Cervera

El Privilegi d'Erecció del Col·legi d'Apotecaris i Cirurgians de Cervera que s'havia obtingut l'any 1704 es costejà entre els mestres apotecaris i cirurgians a tretze lliures cadascú; cada vegada que ingressava un nou col·legiat se li feia pagar aquesta taxa. Quedà anul·lat durant onze anys. L'any 1714 es recuperà el Col·legi, però sense l'original ni còpia del Privilegi, per això, es recorregué a l'Arxiu Reial de Barcelona on estava registrat i se'n tragué una còpia autèntica que es custodià en el dipòsit de l'Arxiu dels Privilegis de la ciutat de Cervera. Actualment no es conserva a l'Arxiu Comarcal de la Segarra, tan sols hi ha una transcripció de l'any 1747 dins del fons de Gremis i Confraries. El privilegi contenia onze capítols exposant com s'havia de regir i funcionar el Col·legi.

Funcionament del Col·legi

El Col·legi es fundà sota la invocació dels Sants Cosme i Damià i es festejava en el dia dels sants, 26 de setembre. Les reunions del Col·legi se celebraven en una cel·la del Convent de Sant Domènec de Cervera. Els cònsols regien i controlaven el Col·legi fent-se càrrec d'examinar els nous col·legiats i de visitar les botigues, com també, de vetllar per la salut pública de la ciutat. De totes maneres, un *protomèdic* del Principat de Catalunya també hi feia revisió del bon funcionament.

Els cònsols s'elegien anualment en el dia de Sant Cosme i Damià en presència d'un notari, del veguer de Cervera i dels paers de Cervera (regidors a partir de l'1 de març de 1719). Els apotecaris i els cirurgians col·legiats escrivien el seu nom en un rodolí i el posaven dins d'una bossa, en acabat, un nen de vuit anys o menor extreia dos cònsols, un apotecari i un cirurgià, o quatre cònsols, dos apotecaris i dos cirurgians. L'ordre dels quatre s'establia per més anti-guitat de mestratge. A part, es precisava un clavari (tresorer) per anotar els comptes en un llibre i s'elegia per votació entre tots els col·legiats.

Per a obrir una botiga o exercir l'ofici d'apotecari i cirurgià a Cervera s'hi havia de col·legiar. Per a

col·legiar-se s'havia d'examinar. Els requisits per a la seva admissió a examen eren:

- Baptisme de l'interessat, dels seus pares i dels seus avis per acreditar ser un cristià no descendent de moros o jueus.
- Pràctica de cinc anys d'apotecari o de cirurgià. Dos anys i mig a Cervera i dos anys i mig a qualsevol ciutat, vila o lloc del Principat, o cinc anys a Cervera.
- Un dipòsit pecuniari.
- Altres disposicions, per exemple, un col·legiat no podia tenir dues botigues en la mateixa ciutat o, en el cas de defunció d'un col·legiat, la seva dona podia mantenir la botiga a condició que tingués fills que continuessin l'ofici o buscar un jove habitat per als cònsols.

Els llibres del Col·legi

Tot i que actualment no s'han conservat, es coneix l'existència de tres llibres:

- Un llibre de full amb cobertes negres enquadrat amb el títol *Llibre del Col·legi de Apotecaris y Cirurgians de la ciutat de Cervera sots invocació de Sant Cosme y Sant Damià* en què s'anotaven col·legiats, exàmens, admissió de nous apotecaris i cirurgians, ordinacions de salut pública i conservació del Col·legi i extraccions d'entre altres. Aquest llibre es perdé durant la Guerra de Successió i després es recuperà de nou.
- Un llibre de full amb cobertes de pergamí intítulat *Llibre de entrades y eixides del Col·legi de Apotecaris y Cirurgians de la present Ciutat de Cervera*, en què es trobaven descrits i continuats els noms i cognoms dels integrants del Col·legi.
- Un quadern de full de forma comuna sense coberta ni títol que contenia deu fulls, datat del 12 de desembre de 1729 fins al 29 de juny de 1736, amb ordinacions relatives a la salut pública i conservació del dit Col·legi.

Cirurgians i apotecaris cerverins

Els apotecaris i els cirurgians de Cervera habitaven en la seva majoria entre la plaça Major i el ca-

rrer Major. Posseïen cases valorades entre cent i quatre-cents lliures, com, també, terres de camp o vinya i algun hort. A principis del segle XVIII, el nombre de col·legiats era d'entre uns quinze a vint membres. L'ofici d'apotecari o de cirurgià era exclusivament d'homes i, generalment, de caràcter hereditari, passant de pares a fills. El *Llibre del Cadastre: amillarament* del 1716 registrava els següents tres apotecaris i onze cirurgians:

- Magí Artigues, cirurgià:
 - Una peça de terra amb vinya i mates d'oliveres i altres arbres a la partida del mas d'en Cardona.
 - Una casa al carrer Major amb una botigueta petita, una sala, dues estances i un pastador. Estimada en dues-cents lliures.
- Agustí Bergadà, cirurgià:
 - Una peça de terra amb alguns ceps, soques d'oliveres i deu ametllers.
 - Una peça de terra camp a la partida dels Caputxins.
 - Una peça de terra de vinya amb oliveres i ametllers a la partida del Bosch.
 - Una peça de terra camp amb aigua regant a la partida del Rec del Molí de Rafaela de Montaner.
- Francesc Bru, cirurgià:
 - Una casa al carrer Major.
- Josep Castells, cirurgià:
 - Una peça de terra de vinya amb alguns olivers a la partida del Bosch.
 - Una peça de terra part camp i part de vinya a la partida de l'Espinal.
 - Una peça de terra camp a la partida de la Creu dels Horenets.
 - Una casa en el carrer Major amb una entrada, un cup, un celler i una cisterna; en el paviment inferior, una saleta amb una estança, una altra sala i una eixida; i, el paviment de dalt, una botiga per a recollir els grans i una cuina. Estimada en tres-cents lliures.

- Josep Corts, apotecari:
 - Una peça de terra de vinya plantada a la partida de Patserra.
 - Una peça de terra de vinya plantada amb oliveres a la partida de Capell .
 - Un hort de parets clos amb aigua regant al Rec de Magdalena.
 - Una casa situada al carrer Major amb una sala, tres estances, cuina, establia i golfa. Estimada en cent cinquanta lliures.

- Josep Colomer, cirurgià:
 - Una peça de terra amb vinya.
 - Una peça de terra amb vinya i algunes oliveres a la partida de les Respaldes.
 - Una casa al carrer Major amb una saleta i tres estances petites. Estimada en cent deu lliures.

- Josep Domingo, jove, cirurgià:
 - Una peça de terra de vinya amb oliveres i ametllers a la partida de la Franquesa.
 - Una peça de terra de vinya a la partida de les Fontanelles.
 - Viu de lloguer al carrer Major.

- Magí Galceran, cirurgià:
 - Una peça de terra amb algunes tires de vinya, noguers i oliveres a la partida dels Cortals.
 - Una casa al carrer Major amb una saleta que fa de cuina, altres estances, dues golfes i establia. Estimada en cent lliures.

- Francesc Garcia, major, cirurgià:
 - Una peça de terra situada a la partida de la Mora.
 - Una casa al carrer Major amb una saleta, dues estances, una golfa, un celleret, una establia petita i una cisterna. Estimada en cent lliures.

- Jaume Janer, cirurgià:
 - Una peça de terra amb algunes tires de ceps i oliveres a la partida de Patserra.
 - Una casa junt a la Capella de Santa Anna amb una sala i dues estances. Estimada en cent cinquanta lliures.

- Francesc Pagès, cirurgià:
 - Una peça de terra campa.
 - Una casa al carrer Major amb una sala, dues estances, una cuina, una botiga, un corral, una establia, una cisterna i una golfa. Estimada en cent lliures.

- Josep Saperes, apotecari:
 - Una peça de terra amb vinya i algunes oliveres.
 - Una peça de terra amb vinya a la partida de la Font Guitarda.
 - Una peça de terra campa a la partida de la Creu dels Truchs.
 - Una peça de terra amb vinya a la partida de la Coma Pregona.
 - Una peça de terra amb oliveres i la resta terra campa.
 - Un farraginal sota el Portal de la Creu.
 - Una peça de terra campa amb aigua al Rec de les Adoberies.
 - Un hort de parets clos amb aigua al Rec de les Adoberies.
 - Una casa al carrer Major amb la botiga d'apotecari, dues sales, una cuina, tres estances i una golfa. Estimada en quatre-centes lliures.

- Anton Solé, cirurgià:
 - Una peça de terra de vinya amb algunes oliveres a la partida de Sant Armengol.
 - Una peça de terra de vinya a la partida del Torrent Salat.
 - Una casa al carrer de Sant Joan, a tocar del carrer Major, en lloguer.

- Josep Huguet, apotecari:
 - Una peça de terra amb vinya, oliveres i altres arbres amb una masia derruïda.
 - Una peça de terra campa.
 - Un hort de parets clos sense arbres.

- Una casa a la plaça Major amb la botiga del seu ofici, uns estudis al darrere i botiga per a recollir els grans; al primer paviment, una establia, tres estances i una cuina; i, al segon paviment, tres estances. A més, hort i *solejador*. Estimada en quatre-centes cinquanta lliures.

Fonts arxivístiques

- ACSG, Fons Municipal de Cervera, Cadastre: amillament, 1716.
- ACSG, Fons Notarial de Cervera, Ambròs Copons, Testaments 1712-1753, Codi U. Inst.: 2171, 19 de novembre de 1718.
- ACSG, Fons Notarial de Cervera, Cristòfol Nuix i Compte, Codi U. Inst.: 2034, 18 de maig de 1716.
- ACSG, Fons Notarial de Cervera, Ramon Teixidor, Testaments 1728-1751, Codi U. Inst.: 2277, 25 d'octubre de 1742.

- ACSG, Gremis i confraries, Col·legi d'apotecaris, cirurgians i metges, Sant Cosme i Sant Damià, Codi U. Inst.. 129, Barcelona, 24 de setembre de 1715.
- ACSG, Gremis i confraries, Col·legi d'apotecaris, cirurgians i metges, Sant Cosme i Sant Damià, Codi U. Inst.. 140, Plec d'interrogatoris titulat *Los Apoderados del Col·legio de Boticarios y Cirujanos de la presente ciudad de Cervera contra Agustín Bergadà, cirujano de la mes ciudad, Cervera*, 1736.
- ACSG, Gremis i confraries, Col·legi d'apotecaris, cirurgians i metges, Sant Cosme i Sant Damià, Codi U. Inst.. 144, *Control del Protomèdic del Principat de Catalunya a les botiques de Cervera*, 8 de juny de 1729.

Bibliografia

SALSENCH OLLÉ, M. *Cervera durant la Guerra de Successió*. Nordstedt, Hamburg: Books On Demand (Bod), 2019.